

SYNAGOGE
GRONINGEN

Jaarverslag 2020

Stichting Folkingestraat Synagoge

Inhoud

1. Inleiding.....	2
2. Beleidsdoelstellingen.....	3
3. Bezoekers.....	8
4. Samenwerking.....	11
Bijlage A: Exposities 2020.....	15
Bijlage B: Activiteiten 2020.....	17
Bijlage C: Synagoge Groningen in de media 2020.....	19
Bijlage D: Samenstelling bestuur en management SFS.....	22
Bijlage E: Financieel Jaarverslag 2020 (als pdf)	

Tekst en foto's: Stichting Folkingestraat Synagoge, tenzij anders vermeld.

1. Inleiding

Het jaar 2020 was voor iedereen in onze samenleving een jaar vol zorgen. Zo ook voor SFS. In dit jaarverslag blikken we terug op dit bijzondere jaar en tonen we hoe SFS ook onder deze bijzondere omstandigheden een bijdrage heeft kunnen leveren aan het cultuuraanbod in Groningen.

Sinds 1981 wordt de synagoge weer gebruikt als 'sjoel' door de Joodse gemeente Groningen en als culturele ruimte door de Stichting Folkingestraat Synagoge (SFS). De synagoge is het centrum voor Joodse cultuur en geschiedenis in Groningen. Wij zijn een vast podium voor moderne, ruimtelijke kunst van jonge kunstenaars. Ook stellen wij ons gebouw ter beschikking voor muzikale uitvoeringen van gerenommeerde musici, historische en beeldende exposities zoals de World Press Photo. Daarnaast geven wij educatieve rondleidingen over de historie van het gebouw en de omgeving. In de afgelopen jaren hebben wij een stevige plek ingenomen in het noordelijk erfgoedveld en zijn internationale en interregionale samenwerkingsverbanden aangegaan. Onze rol daarin is wisselend: soms als penvoerder, initiatiefnemer of als co-partij.

Het jaar 2020 beloofde een buitengewoon belangrijk jaar voor de SFS te worden. Het zou het jaar zijn van de opening van de nieuwe museale herinrichting: het jaar waarin we het Joods verhaal van Groningen op een geheel nieuwe, eigentijdse manier zouden gaan vertellen. Tegelijkertijd was 2020 ook het jaar waarin we als SFS een belangrijke rol speelden in de herdenking en viering van 75 Jaar Vrijheid in provincie en gemeente Groningen. Samen met onze partners hadden we een omvangrijk programma voorbereid.

Helaas, de Covid-19 pandemie gooide roet in het eten. Vanaf maart 2020 waren we genooddaakt voor de duur van bijna drie maanden onze deuren te sluiten. Dat had niet alleen gevolgen voor het aantal bezoekers, maar zeker ook voor het aantal activiteiten en voor de educatieve opdracht die we onszelf hadden gesteld. De coronamaatregelen zorgden er bovendien voor dat de herinrichting en het Oral History Project een aanzienlijke vertraging opliepen.

Dat alles neemt niet weg dat we terugkijken op een jaar waarin er veel gerealiseerd is en we binnen de beperkte mogelijkheden toch uitvoering hebben kunnen geven aan onze doelstellingen.

Namens het bestuur van Stichting Folkingestraat Synagoge,

Gaby Poell (Voorzitter)

2. Beleidsdoelstellingen

2.1. Ontwikkeling en verspreiding van het verhaal van het Joodse cultureel –maatschappelijk leven tot op de dag van vandaag

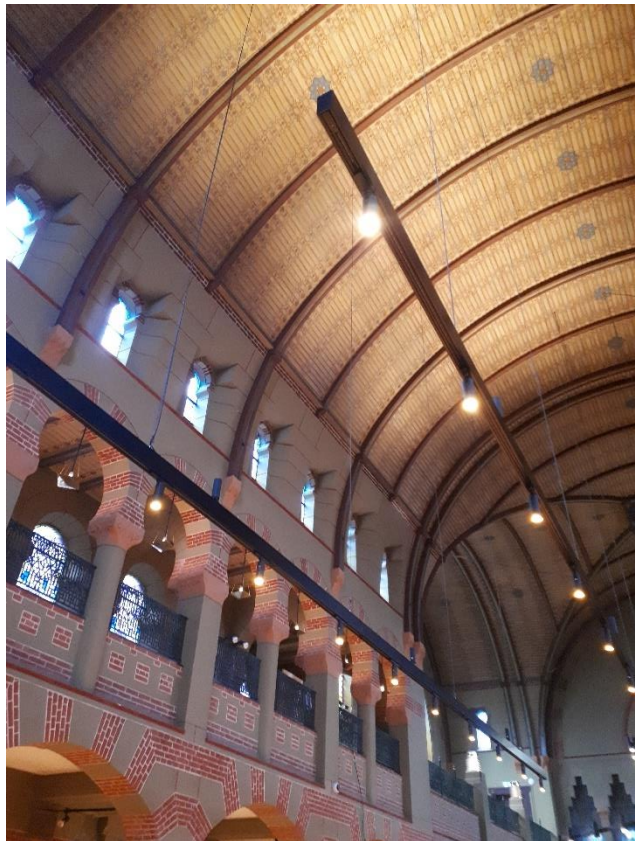
Deze doelstelling trachten we te bereiken door o.m. de museale herinrichting, de ontwikkeling van de synagoge als educatiecentrum en als ontmoetingsplaats voor kunst en cultuur.

2.1.1. Museale herinrichting van de Folkingestraat Synagoge.

Het vertrekpunt voor de museale herinrichting is om tot een eigentijdse presentatie te komen van het Joodse verhaal van Groningen, zonder daarbij afbreuk te doen aan de uitstraling en vormgeving van het unieke monument. Het is belangrijk dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het gebouw, waarin de veelheid van visuele en architectonische elementen als de glas-in-loodramen, de tegels de bogen en de versiering met baksteentjes dominant aanwezig is. Tegelijkertijd willen we de bezoekers die het gebouw komen bezichtigen in aanraking brengen met en vertellen over de Joodse cultuur en de geschiedenis van de Joodse inwoners van stad en provincie. Daarom bestaat de permanente tentoonstelling grotendeels uit losse elementen die aan de ruimte worden toegevoegd. Nadat het project in mei 2019 officieel gestart is, heeft SFS in januari 2020 een keuze gemaakt voor het definitieve ontwerp voor de inrichting. Daarbij is gekozen voor het ontwerp van het Groninger Ontwerpcollectief, bestaande uit Studio212Fahrenheit, OpMaat3D en StudioEyeCandy. De projectleiding werd in handen gegeven van drs. Willy van der Schuit, historica. Een door het bestuur van SFS afgevaardigde stuurgroep houdt toezicht op alle ontwikkelingen.

In 2020 is de verhaallijn van de expositie uitgewerkt tot op detailniveau. Ondanks de vele tegenslagen ten gevolge van covid-19, konden er toch belangrijke werkzaamheden verricht worden. In nauwe samenwerking met de Stichting Oude Groninger Kerken konden vanaf september 2020 de noodzakelijke bouwkundige aanpassingen verricht worden. (zie ook Samenwerking). De mikwes (rituele baden) in het Rabbinaatshuis zijn gerestaureerd, de ruimte waarin ze zich bevinden is opgeknapt en datzelfde geldt voor de gang ernaartoe.

In oktober 2020 werd het nieuwe lichtplan gerealiseerd, waardoor het prachtige gewelf geaccentueerd wordt.

Om het verhaal van Joods Groningen op een aansprekende manier te kunnen vertellen, werkt SFS actief aan de vorming van een eigen collectie. Zo wist SFS diverse fraaie en interessante objecten te verwerven, waarmee we het Joods-Groningse erfgoed fysiek illustreren: een gebedenboek van de familie Bamberg uit Uithuizen, reclamematerialen van de firma C. Polak uit Groningen en een busje OpWinZa van de Joodse ondernemer Jacob de Vries. Ze zullen tentoongesteld worden in een speciaal daarvoor ontworpen vitrine van ca 6 m. lang, die opgesteld wordt in de gang die naar de mikwe's leidt. Deze objecten illustreren de herinnering aan de rijke geschiedenis van de Joodse gemeenschappen in Groningen, waarmee SFS een bijdrage levert aan de Collectie Groningen.

Tegelijkertijd is er hard gewerkt aan de content van de 14 navigatieschermen die in de synagoge komen te hangen. De Joodse feestdagen en tradities en de geschiedenis van Joods Groningen (stad en provincie) vormen de rode draad in de museale presentatie. Daarmee houden joodse verhalen uit stad en Ommeland nu een structurele plek in het gebouw en hopen we niet alleen de impact van de beleving van de synagoge te vergroten, maar ook een belangrijke bijdrage te leveren aan het culturele aanbod van stad en provincie.

2.1.2. Synagoge Groningen: educatiecentrum

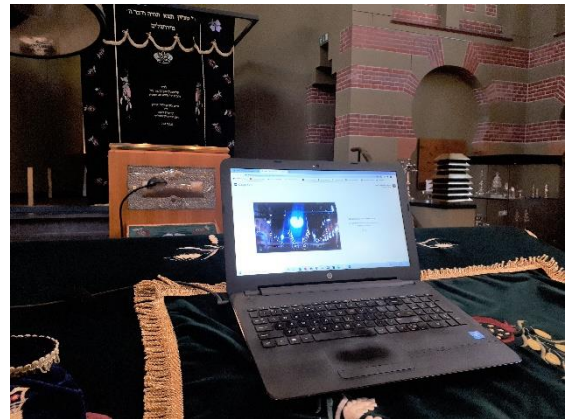
De huidige tijd, waarin polarisatie, antisemitisme en extremisme toenemen, vraagt om reflectie en respons. Als stichting dragen we hieraan bij door onze educatieprogramma's. Thema's zoals burgerschap, diversiteit en godsdienstvrijheid spelen een belangrijke rol.

In januari en februari 2020 kon SFS samen met het GRID-Grafisch Museum bijna 250 basisscholieren ontvangen in het kader van het project 'Vervolging & Vrijheid'. Deze in 2019 uitgevoerde ontwikkelingspilot is aan meer dan 10 klassen van verschillende basisscholen aangeboden. De scholieren leerden over het jodendom, maar ook over de gevolgen van discriminatie, uitsluiting en vervolging. Voor het voorjaar van 2020 stonden nog enkele thematische educatieprojecten op de planning, eveneens in het kader van hetzelfde thema. Ook merkten we al in februari dat er meer belangstelling vanuit de onderwijsinstellingen was voor ons reguliere educatieaanbod. Helaas moesten

we in maart 2020 vrijwel alles annuleren. De veelbelovende start die we in 2020 maakten, kwam abrupt ten einde.

Hierdoor is het aantal deelnemers aan ons educatieaanbod dramatisch gekelderd en de toestroom heeft zich in het nieuwe schooljaar helaas niet hersteld. Toch wisten we onszelf opnieuw uit te vinden. Vanaf juni 2020 konden we voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en het hoger onderwijs online gastcolleges aanbieden. Hier is door een aantal onderwijsinstellingen gebruik van gemaakt. Zo konden we in 2020 toch nog ruim 1100 scholieren en studenten in de synagoge en online ontvangen.

Educatiecentrum: dwarsdoorsnede van deelnemers aan ons educatieprogramma:

Abt Emo – basisschool – Westeremden

Terra Winsum – praktijk onderwijs – Winsum

Montessori Lyceum – voortgezet onderwijs – Groningen

Oberschule Bunde – voortgezet onderwijs – Bunde (Ostfriesland, Duitsland)

Winkler Prins – voortgezet onderwijs – Veendam

Stenden Hogeschool – opl. Onderwijsassistent – Leeuwarden

ROC Friese Poort – opl. Mediavormgeving – Drachten

Hanze Hogeschool – Pedagogische Academie – Groningen

Educatiecentrum: stageplaats

Een andere vorm van educatie, is het bieden van werkervaring. Binnen een relatief kleine, maar zeer dynamische organisatie als SFS zijn er veel leermogelijkheden. Van februari tot begin juli liepen Audrey Takens (bachelorstudent geschiedenis, RUG) en Renske van Donk (masterstudent geschiedenis, RUG) stage bij SFS. Hun hoofdtak bestond uit de voorbereiding van de zomerexpositie in de synagoge. Door de onvoorziene omstandigheden moest in maart de stage- en expositieplanning aangepast worden. Toch hebben de studenten hun stage binnen onze organisatie kunnen voltooien door interviews telefonisch of online af te nemen en door gebruik te maken van online archieven en databases. Beide stagiairs ontvingen van hun stagegever, stagedocent en de vele bezoekers van de zomerexpositie positieve reacties op hun prestatie én presentatie.

2.1.3. Synagoge Groningen: podium en ontmoetingsplaats

Een breed en onderscheidend cultuuraanbod is voor iedereen een verrijking. Het draagt bij aan de leefbaarheid en diversiteit. SFS droeg in 2020 bij aan het gevarieerde cultuuraanbod in Groningen door samen te werken met vele organisaties. We deden dit door de synagoge in te zetten als podium tijdens Eurosonic/Noorderslag, waarbij de Groningse Indie-band Vikings in Tibet in januari een tweetal drukbezochte 'Synagogue showcases' vulde.

Van geheel andere orde was de Holocaustherdenking. SFS organiseerde op zondag 26 januari een herdenkingsbijeenkomst in de synagoge. Nabestaanden en vele belangstellenden kwamen samen rondom het landelijk monument Levenslicht (zie bijlage A). Op een viertal avonden stond de synagoge open voor

iedereen om in de synagoge te herdenken, en zich te bezinnen. Hier werd massaal gebruik van gemaakt.

2.2 Activiteiten

- Exposities (zie bijlage A)
- Lezingen, cursussen over Joodse cultuur en religie, workshops: samengevat als 'activiteiten' (zie bijlage B)
- Verhuur en samenwerkingsactiviteiten eveneens samengevat als 'activiteiten' (zie bijlage B)
- Openstelling van de synagoge voor museaal bezoek
- Rondleidingen en educatie

2.3 Randvoorwaarden

In de aanloop naar de opening van de nieuwe museale inrichting is er veel aandacht besteed aan het creëren van goede randvoorwaarden, zoals zorgvuldig personeelsbeleid, het verbinding zoeken met partners, professionalisering van marketing en communicatie, de bedrijfsvoering en last but not least fondsenwerving.

1. Personeel en vrijwilligersbeleid

Het personeelsbestand is in 2020 stabiel gebleven met 54 onbezoldigde medewerkers (onder wie zes bestuursleden) en drie bezoldigde medewerkers.

SFS heeft in het jaarplan 2020 een aantal belangrijke ambities verwoord, betreffende scholing voor de medewerkers. Van januari en februari verzorgde dhr. Kok een taalcursus Duits, gericht op het werken in de synagoge. Gelukkig kon tijdens de eerste lockdown (maart t/m begin juni 2020) online vrijwel iedere zondag een mini-cursus aangeboden worden aan onze medewerkers. Thema's als joodse kunst, talmoed, het belang van ego-documenten werden door een tiental deskundigen behandeld. Telkens namen er 20 tot 30 vrijwilligers deel aan deze onlinebijeenkomsten.

Ondanks de door covid-19 ontstane problematiek, was een groot deel van de vrijwilligers bereid het werk in de zomer van 2020 weer op te pakken.

Goed werkgeverschap is van wezenlijk belang om de werksfeer optimaal en functioneel te houden. Daartoe behoort ook het creëren van een goede werksfeer en (onderlinge) betrokkenheid. Zo werd tijdens de zomerexpositie en de World Press Photo tentoonstelling een gezellige vrijwilligersbijeenkomst georganiseerd. Helaas kon de inmiddels traditionele eindejaarsbijeenkomst door de Covidpandemie niet door gaan.

2. Verbinding zoeken met partners

SFS werkte mee aan diverse initiatieven (zie §2.1.3. en 4) waardoor de synagoge een niet weg te denken organisatie is binnen het culturele aanbod. Bestaande samenwerkingsverbanden werden opgebouwd, onderhouden en versterkt, zoals het met onze erfgoedpartners ingediende Toukomstplan, het Syneon samenwerkingsverband en de Werkgroep Kristallnachtherdenking.

SFS ervoer/ervaart tijdens de coronacrisis meer dan ooit het belang van samenwerking met onze partners. SFS kon gebruik maken van het vanuit Erfgoedpartners geïnitieerde online ticket-verkoopsysteem en deed mee in het delen van kennis en ervaringen. Door als cultuurmakers en erfgoedbeheerders in Groningen samen te werken, konden we elkaar met

raad en daad bijstaan in deze uitzonderlijke situatie.

3. *Marketing en communicatie*

SFS acht het van groot belang dat de naam 'Synagoge Groningen' bekendheid geniet alvorens de nieuwe museale omgeving gerealiseerd is. Het informeren van publiek middels persberichten, nieuwsbrieven en social media speelt een belangrijke rol in de vergroting van naamsbekendheid. (zie ook §3.2 en bijlage C).

4. *Bedrijfsvoering*

Wat de exploitatie aangaat, was 2020 in alle opzichten een bijzonder jaar. SFS kon gebruik maken van diverse compensatiepakketten om de financiële schade ten gevolge van covid-19 gedeeltelijk op te vangen. Bijna vier maanden kon de synagoge niet geëxploiteerd worden. De verhuur van de synagoge heeft zich na maart 2020 – op twee momenten na – niet hersteld. (zie bijlage E – Financieel Jaarverslag).

5. *Een toekomstbestendige synagoge: fondsenwerving*

De financiële verantwoording voor de museale herinrichting wordt nauwgezet bijgehouden vanuit de stuurgroep, die verantwoording aflegt aan het bestuur van SFS. In december 2020 werden we verblijd met een bijdrage van een anoniem fonds, waardoor het budget voor het inrichtingsplan verstevigd kon worden.

Overzicht toezeggingen aan het museaal inrichtingsplan

Eigen bijdrage	toegezegd	€ 17.332
J.B. Scholten & H.S. Kamminga Fonds	toegezegd	€ 200.000
Anonieme fondsen (4)	toegezegd	€ 113.000
Vfonds	toegezegd	€ 20.000
VSBfonds	toegezegd	€ 20.000
INTERREG Deutschland-Nederland	toegezegd	€ 160.000
Provincie Groningen	toegezegd	€ 15.000
PBCF Groningen	toegezegd	€ 5.000
Emmaplein Foundation	toegezegd	€ 5.000
Mondriaanfonds	toegezegd	€ 30.000
PBCF, Landelijk	toegezegd	€ 15.000
Fonds Evert Potjer	toegezegd	€ 5.000
		€ 605.332

De Gemeente Groningen heeft voor 2018 een bedrag van €10.000 beschikbaar gesteld om voorbereidingskosten te kunnen financieren. In 2020 stelt de Gemeente Groningen eveneens €10.000 beschikbaar om bij te dragen in deze kosten. Zie Bijlage E - Jaarrekening 2020 voor een toelichting.

Voor een vijftal projecten heeft SFS financiering aangevraagd en ontvangen:

- Levenslicht / Holocaustherdenking: Gemeente Groningen
- Open Joodse Huizen/Huizen van Verzet: Provincie Groningen, Gemeente Groningen, J.B. Scholtenfonds
- Vrijheid met een Zwarte Rand: Provincie Groningen, Vfonds
- Kristallnacht herdenking: X-Y Actiefonds
- Klezmerklas 2.0 (in aanvraag): CMK-Groningen

3. Bezoekers

De reguliere openingstijden van de synagoge in 2020 waren:

- januari: woensdag en zondag van 13.00 tot 17.00 uur
- februari: woensdag, vrijdag en zondag van 13.00 tot 17.00 uur
- maart t/m december: dinsdag t/m vrijdag en zondag van 13.00 t/m 17.00 uur en van juli t/m september op donderdag en vrijdag vanaf 10.30 uur geopend.

Tijdens openingsuren werden er ieder heel uur rondleidingen verzorgd voor bezoekers. Op zondag werd tweemaal een rondleiding door de vroegere Joodse buurt (de directe omgeving van de synagoge) aangeboden. In deze buitenrondleiding maken deelnemers kennis met het vroegere Joodse kwartier: de jeugdsjoel in de Folkingedwardsstraat, Beth Zekenim aan de Schoolholm, de sporen van de vroegere Joodse middenstand en de kunstwerken die herinneren aan hun aanwezigheid.

De succesvolle zomeropenstelling van 2019 kon in 2020 – tegen de verwachting in – dankzij onze enthousiaste vrijwilligers, uitgebreid worden door ook op donderdagochtend de synagoge vanaf 10.30 uur te openen.

Via Erfgoedpartners kon SFS gebruik maken van een collectief ticketreserveringssysteem, zodat we de bezoekersstroom in het kader van de covid-preventiemaatregelen konden monitoren.

De entree voor de synagoge bedroeg €3,--

Een rondleiding in de synagoge of de Joodse buurt bedroeg €5,-

Entree inclusief rondleiding synagoge en Joodse buurt bedroeg €8,--

Donateurs van SFS en bezoekers onder de 16 jaar genieten gratis entree.

3.1 Bezoekersaantallen

We verdelen onze bezoekers in een drietal categorieën: betalende bezoekers, groepsbezoek/educatie en deelnemers aan activiteiten.

3.1.1. De betalende bezoeker

De synagoge ontving 4750 betalende bezoekers. Dit is ongeveer 70% van het aantal betalende bezoekers in 2019. Ruim 20% van de betalende bezoekers nam deel aan een rondleiding in de synagoge en/of de vroegere joodse buurt.

Enkele reacties uit ons gastenboek:

"Bedankt voor deze leerrijke ervaring, ongelooflijk vriendelijk ontvangst en op een heel toffe manier alles uitgelegd."

"A wonferfull piece of history, hope it will be always here."

"Wat een prachtig gebouw en wat bijzonder en fijn dat het zo toegankelijk is!"

"Mooie en belangrijke geschiedenis, om in stand te houden!"

"Bedankt voor de bijzonder interessante rondleiding!"

3.1.2. Groepsbezoek

Eén van de speerpunten van SFS is educatie. Dit vond plaats in groepsverband, op afspraak of als deelnemer aan een specifiek project. Om de drempel voor scholen zo laag mogelijk te houden, zorgt SFS voor een flexibele opstelling qua bezoektijden, maar ook door de geringe vergoeding van slechts €50,- per groep. Deze groepen werden altijd vergezeld door één of meer gidsen. Veel groepen kwamen vanuit een onderwijsinstelling. Het aantal bezoekers in groepsverband is ten opzichte van 2019 ruim gehalveerd tot 1330 bezoekers in 2020. Hier vallen ook de deelnemers aan de online gastlessen onder.

3.1.3. Deelnemers activiteiten

Daarnaast trok een aantal exposities en activiteiten een uitzonderlijk groot aantal bezoekers. Met name de Synagogue Showcases, de Levenslicht-avonden, het NonFictionPhoto-festival en de Kijkdagen van Galerie Ter Borg konden op veel belangstelling rekenen. Voor een groot aantal van deze activiteiten geldt dat SFS (mede)organisator was en dat bezoekers geen entree hoefden betalen. Het activiteitenoverzicht is te vinden in Bijlage B.

Het totale aantal bezoekers/deelnemers van activiteiten in de synagoge buiten educatieprogramma's, rondleiding en bezichtiging om is uitgekomen op 6500.

Totaal overzicht bezoekers aan Synagoge

1. De betalende bezoeker voor bezichtiging/rondleiding	4750
2. Groepsbezoek en educatieprogramma's	1330
3. <u>Deelnemers activiteiten</u>	<u>6500</u>
	<u>Totaal: 12.580</u>

Het totaal aantal bezoekers is ten opzichte van 2019 bijna gehalveerd. SFS constateert dat dit aantal nog dramatischer had kunnen zijn, wanneer we niet zo'n succesvolle start in de maanden januari en februari hadden gehad. De zomerperiode zorgde voor een opleving, maar bood helaas geen extra bezoekers t.o.v. 2019. Door de preventievoorschriften was het aantal deelnemers aan activiteiten beperkt. Waar we normaal ruim 150 personen konden ontvangen, bleef dit vanaf juli op 45 en vanaf oktober 30 personen steken. Toch behoorde de Folkingestraat Synagoge in 2020 qua bezoekcijfers tot de top 10 van Groninger erfgoedinstellingen (bron: Erfgoedpartners, februari '21).

3.2 Online bezoekers

3.2.1. Website: www.synagoge groningen.nl

De website is het online visitekaartje van de synagoge. Daarnaast is het de manier bij uitstek om onze activiteiten onder de aandacht te brengen. De website werd onderhouden door SOGK en SFS leverde hiervoor de content. In het kader van onze museale herinrichting wordt er gewerkt aan een nieuwe website, geheel in de nieuwe huisstijl.

3.2.2. Facebook

Op 31 december 2020 had de pagina 1290 volgers, dat is een groei van 125 profielen gedurende het kalenderjaar. SFS zorgt structureel voor interessante content op de pagina. Vanwege de lockdown was en zijn (social) media een nog belangrijkere manier om ons verhaal te kunnen vertellen en delen.

Het project Open Joodse Huizen-Huizen van Verzet is in april en mei online uitgevoerd. De berichten werden gelezen, beluisterd en bekeken, variërend van 400 profielen tot 2500 profielen. Speciaal voor dit project zijn een zestal podcasts gemaakt waarin het verhaal van Joodse Groningers en verzetsbetrokkenen wordt verteld.

3.2.3. Nieuwsbrief / Donateursbrief

SFS verstuurde maandelijks een digitale nieuwsbrief waarmee abonnees geattendeerd werden op de activiteiten die in de synagoge werden georganiseerd. Op de website zijn alle achtergronden van evenementen en inhoudelijke bijdragen te vinden. De nieuwsbrief werd op ruim 500 adressen ontvangen.

Het ruim 550 adressen tellende donateursbestand ontving 2 keer een donateursbrief. In december 2020 zijn we gedeeltelijk overgestapt op een digitale donateursbrief.

3.2.4. Google-reviews

Vele online bezoekers vonden de Folkingestraat Synagoge dankzij een zoekactie via google. Dit blijkt uit de inmiddels 171 (2019: 132) beoordelingen, met een stabiel gemiddelde van 4,5 van 5 sterren.

4. Samenwerking

4.1 Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)

Onze belangrijkste samenwerkingspartner is de SOGK, eveneens de eigenaar van de Folkingestraat Synagoge. Het dagelijkse management heeft vrijwel wekelijks contact met de huismeester van SOGK. In het kader van de museale herinrichting moesten een aantal bouwkundige ingrepen worden gerealiseerd. In nauwe samenwerking met SOGK zijn vanaf september 2020 de werkzaamheden begonnen. Op 31 december 2020 was de nieuwe doorgang naar de mikwes (rituele baden) gerealiseerd, de vloer van de galerij aangepast, de vloer in de culturele ruimte vernieuwd en het lichtplan gemoderniseerd. Hiermee wordt de synagoge publieksvriendelijker, toekomstbestendig en duurzamer gemaakt.

4.2 De Nederlands Israëlitische Gemeente (NIG) te Groningen

Twee keer per maand en op Joodse feest- en treurdagen houdt de NIG een dienst in de synagoge. SFS onderhoudt intensief contact met de bestuursleden van de NIG inzake het gebruik van de synagoge, maar ook omtrent onze museale inrichtingsactiviteiten. Voor het project 'Vrijheid met een Zwarte Rand: Joods Groningen na de bevrijding' is intensief samengewerkt met leden van de NIG-Groningen, zodat we op goede en respectvolle wijze het verhaal van de gemeenschap na de oorlog konden vertellen.

Bruiklenen uit het archief van de NIG-Groningen, in de synagoge te zien tijdens de expositie Vrijheid met een Zwarte Rand.

4.3 Partners in de regio

4.3.1. Syneon Noord

De leden van Syneon Noord (cluster van Joodse erfgoedinstellingen in de provincie: Appingedam, Bourtange, Leek, Winsum en Zuidlaren) zijn belangrijke lokale samenwerkingspartners. Het komt voort uit het Syneonverband – een samenwerkingsverband in Noord- en Oost-Nederland van organisaties die zich bezighouden met activiteiten op Joods religieus en cultureel gebied – dat in 2009 op initiatief van de SFS werd opgericht. Vanwege covid-19 lag de uitwisseling en samenwerking op publieksniveau geheel stil. Achter de schermen werd en wordt samengewerkt in het kader van projecten zoals Open Joodse Huizen, Klezmerklas en het Oral History Project.

4.3.2 Ehemalige Jüdische Schule (EJS) in Leer

SFS onderhoudt al jaren goede contacten met erfgoedinstellingen in Ostfriesland op o.a. educatief gebied. De medewerkers van EJS bezochten in 2019 meerdere keren de Folkingestraat Synagoge met groepen scholieren uit de omgeving van Leer. Daarnaast werken EJS en SFS samen in het Interreg V A-project 'Joods leven in de grensregio'. EJS is in het najaar van 2018 reeds gestart met het wetenschappelijk onderzoek. Daarbij verleende SFS medewerking middels hulp bij literatuur- en archiefonderzoek en netwerken in Groningen. Sinds de start van het Oral History Project is de werkrelatie met EJS geïntensiveerd en doen we aan beide zijden van de grens nieuwe kennis, ervaring en relaties op.

4.3.3 Partners 75 Jaar Vrijheid

SFS leverde in 2020 een belangrijke bijdrage aan het herdenkingsprogramma, dat meteen in januari van start ging. In samenwerking met de Gemeente Groningen heeft SFS een drukbezocht programma uitgevoerd rondom het Levenslicht, het holocaustmonument. In 2020 werkte SFS samen met onder andere De Verhalen van Groningen (redactieraad 75 verhalen), OVCG (Open Joodse Huizen/Huizen van Verzet), GRID Grafisch Museum (Vervolging & Vrijheid) en Kunstencentrum Vrijdag (Holocaustherdenking) en met de projectleiders vanuit Gemeente en Provincie Groningen. Doordat veel activiteiten zijn uitgesteld, zal deze samenwerking in 2021 voortgezet worden.

Levenslicht (zie ook bijlage A – Exposities)

4.4 Overige partners

Cultuur Historisch Centrum Oldambt

Betreffende Open Joodse Huizen in Winschoten.

Erfgoodpartners

Steunfunctie. Deelname aan het educatieplatform. Samenwerking in het kader van her-opening na lockdown (ticketservice).

Experience Groningen

Deelname aan de kennismakingstour voor internationale studenten door Groningen.

GRID Grafisch Museum Groningen

Betreffende samenwerking in het Holocausteducatieproject Vervolging & Vrijheid.

Herinneringscentrum Kamp Westerbork

Betreffende kennisuitwisseling voor rondleiders.

Joods Cultureel Kwartier

Betreffende de museale herinrichting van de Folkingestraat Synagoge en implementering van de I-ASK methode voor rondleidingen en Open Joodse Huizen/Huizen van Verzet.

Leo Smit Stichting

Betreffende de realisatie van de expositie 'Componisten in Oorlogstijd'.

De Blues van Dick Kattenburg, i.s.m. de Leo Smit Stichting, in het kader van 'Componisten in Oorlogstijd'.

Non Fiction Photo Groningen

In het kader van de door NFPG gerealiseerde World Press Photo tentoonstellingen in de synagoge.

Noordelijk Scheepvaart Museum

Betreffende de realisatie van het Museum aan de A.

Platform Religie en Levensbeschouwing Groningen
Partner in dit netwerkverband (zie activiteiten).

RHC Groninger Archieven
Bruiklenen en ondersteuning ten behoeve van de zomerexpositie 'Vrijheid met een Zwarte Rand'.

Rijksuniversiteit Groningen
Betreffende Open Joodse Huizen-Huizen van Verzet en begeleiding vanuit de RUG van 2 stagiairs.

Sport 050 en Gemeente Groningen
Betreffende toekomst Jeugdsjoel Folkingedwardsstraat

Stichting Behoud Beeldende Kunst Groningen
Betreffende de realisatie van een expositie in 2021 in de synagoge.

Stichting Musica Antiqua Nova
Betreffende het (verplaatste) Julia Culp Festival.

Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45
Geassocieerd lid. Samenwerkingsverband van Nederlandse musea en herinneringscentra.

Stichting Monument 21
Advisering rondom de realisatie van het monument voor het Stadskanaalster Achterhuis.

Stichting Stolpersteine Schilderswijk Groningen
Betreffende de ceremonies voorafgaand aan de plaatsing van Stolpersteine in de gemeente Groningen.

Syneon
Samenwerkingsverband van Synagogen en erfgoedinstellingen m.b.t. Joodse cultuur in noord- en oost-Nederland.

Werkgroep Kristallnacht-herdenking Groningen
Werkgroeppartner; Samen met Amnesty International (afd. Groningen) en het voormalig Vier mei project Groningen.

Werkstattfilm – Oldenburg (Duitsland)
Betreffende research voor en de première en promotie van de film 'Rosa: eine unisichtbare Frau', georganiseerd in de Folkingestraat Synagoge.

Filmpremière, i.s.m. Werkstattfilm.

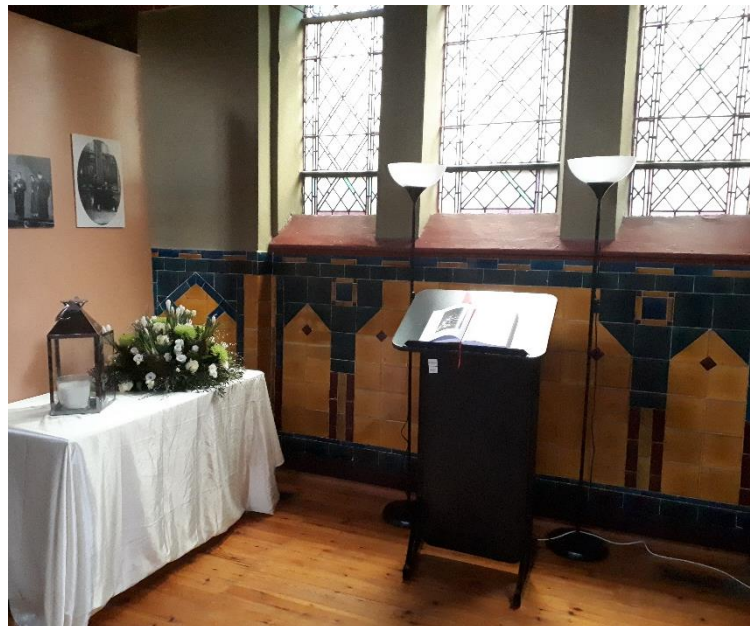
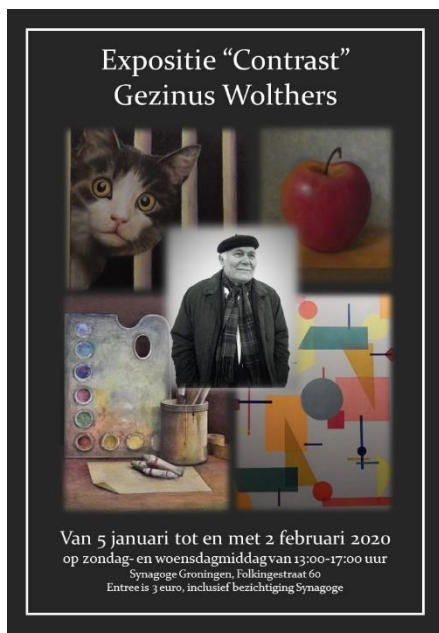
Bijlage A

Overzicht van exposities in de Folkingestraat Synagoge in 2020

De exposities die door SFS (mede)georganiseerd werden zijn gemarkeerd door '(SFS)' achter de naam van de expositie.

Contrast. Het werk van Gezinus Wolthers (SFS) - 5 januari – 2 februari

Deze expositie toont het zo goed als onbekende werk van de Groninger kunstenaar Gezinus Wolthers (1932-2018). Wolthers' dochter is al vele jaren actief voor SFS en verzorgde de invulling van deze overzichtsexpositie. De expositie *Contrast* is tot stand gekomen in samenwerking met kunstschilder Rein Pol (Groningen, 1949). Hij gaf Wolthers les op Academie Minerva en raakte later bevriend met de schilder.

Contrast en de gedenkhoek tijdens Levenslicht.

Levenslicht (SFS) – 22 januari – 2 februari

Het monument Levenslicht maakte deel uit van een landelijk project van het Nationaal Comité 4 en 5 mei waaraan meer dan 150 Nederlandse gemeenten deelnamen. Zowel in de Joodse herdenkingstraditie als in de Roma- en Sinti-cultuur zijn stenen belangrijk. Kunstenaar Daan Roosegaarde heeft deze traditie als inspiratie gebruikt. Met verspreid over ruim 150 locaties in totaal 104.000 lichtgevende stenen – gelijk aan het aantal slachtoffers uit Nederland – staat het kunstwerk symbool voor de overweldigende betekenis van de Holocaust. De namen van de omgebrachte Joodse Stadgers waren bij het Levenslicht te lezen in het gedenkboek, verzorgd door auteur Johan van Gelder.

Componisten in Oorlogstijd (SFS) – 9 februari – 5 juli

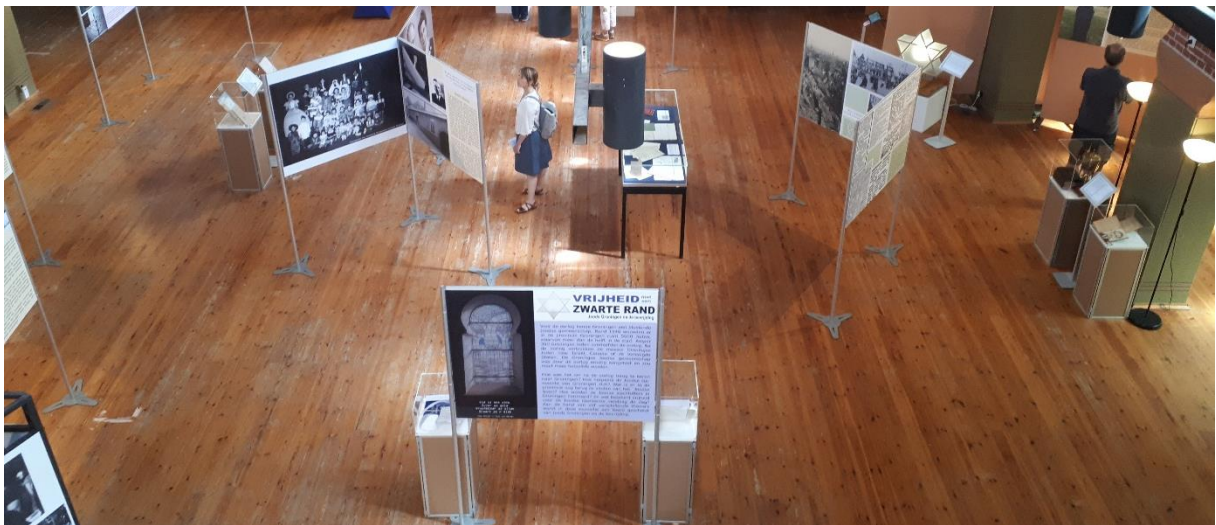
Ten gevolge van covid-19 werd deze expositie verlengd waardoor deze 1 maand voor en een maand na de eerste lockdown te zien was.

Deze door de Leo Smit Stichting ontwikkelde tentoonstelling vertelt verhalen over 22 componisten die in de Tweede Wereldoorlog in Nederland vervolgd werden. De oorlog heeft een grote impact gehad op hun carrière en latere werk. Voor sommigen gold dat hun werk compleet in de vergetelheid raakte. Middels

een audio-app konden bezoekers het werk daadwerkelijk horen in de prachtige ruimte. Misschien is dat wel het mooiste eerbetoon aan deze componisten!

Vrijheid met een Zwarte Rand: Joods Groningen na de bevrijding (SFS) – 17 juli – 27 september

Hoe herpakte de Joodse gemeenschap in Groningen zich na het einde van de Tweede Wereldoorlog? Deze vraag stond centraal in onze zomerexpositie. De expositie liet zien hoe het kleine restant van de vijf jaar eerder nog zo bloeiende gemeenschap in 1945 toch weer probeerde het Joodse leven in de provincie Groningen op te pakken. Dit was geen feestelijk verhaal over bevrijd Groningen, maar een verhaal van vergeten en verzwegen onrecht, maar ook over een hoopvolle, en moedige nieuwe generatie.

Kijkdagen Galerie Richard ter Borg – 25 oktober - 3 november

Buurtgenoot en galeriehouder Richard ter Borg toonde ruim 300 kunstwerken – waaronder veel Groninger Ploeg – in de synagoge. Topstukken van Jannes de Vries, Johan Dijkstra en Jan Wiegers waren te zien en er kon natuurlijk geboden worden tijdens de afsluitende veilingavond, deze keer geheel online.

World Press Photo (Non Fiction Photo) – 19 november – 6 december

Ten gevolge van een twee weken durende lockdown kon deze tentoonstelling een week later alsnog geopend worden.

De meest iconische persfoto's van het afgelopen jaar werden – voor de derde keer op rij – getoond in de synagoge. Op de galerij werd de lokale fototentoonstelling 'Rise Up' getoond. Deze expositie verkende de kracht van lokaal initiatief en protest. Noordelijke fotografen vertelden het verhaal van burgerinitiatieven, protesten en de mensen die strijden voor hun idealen.

Stille Objecten – Sprekende Verhalen (SFS)

Deze expositie bestaande uit collectiestukken van SFS was grotendeels voorbereid, maar kon door een nieuwe lockdown niet getoond worden.

Bijlage B

Overzicht activiteiten Stichting Folkingestraat Synagoge 2020

Concerten, exposities, lezingen, boekpresentaties, evenementen in de Folkingestraat Synagoge te Groningen. De activiteiten die door SFS (mede)georganiseerd werden zijn gemarkeerd door '(SFS)' achter de naam van de activiteit. Achter de activiteit het aantal deelnemers/aanwezigen.

Cursusreeksen en vergaderingen in 2020

- Cursusreeks Hebreeuws voor gevorderden verzorgd Chris van Wierst (SFS)
- Cursusreeks Hebreeuws voor beginners verzorgd door Chris van Wierst (SFS)
- Redactievergaderingen JagDaf, het tijdschrift voor de joodse gemeenschap in Drenthe, Friesland en Groningen
- Bijeenkomsten van de gespreksgroep katholieken en joden (SFS)
- Vergaderingen van het Syneon Noord samenwerkingsverband (SFS)
- Vergaderingen van het Platform Religie & Levensbeschouwing (SFS)

Activiteiten in de synagoge in 2020

5 januari Opening Contrast (SFS)
12 januari Nieuwjaarsconcert Fanfare CWO
15 & 16 jan. Eurosonic/Noorderslag: concerten Vikings in Tibet (SFS)
19 januari Dag van het Jodendom (SFS)

De Dag van het Jodendom kon op veel belangstelling rekenen.

22 januari 1^e avond Levenslicht (SFS); Joods-Groningse schrijvers, m.m.v. Tonko Ufkes
23 januari 2^e avond Levenslicht (SFS); Lezing dr. Stefan van der Poel: 'Een collectieve herinnering aan de Shoah?'
25 januari Avond Tango-Argentino
26 januari Holocaustherdenking (SFS); m.m.v. Ron van Hasselt, burgemeester Schuiling en het Oude Muziekensemble van Vrijdag
29 januari 3^e avond Levenslicht (SFS); filmavond m.m.v. OVCG
30 januari 4^e avond Levenslicht (SFS); Roger Moreno Trio met muziek uit de Roma- en Sinti-cultuur
9 februari Concert De Blues van Dick Kattenburg, met aansluitend: Opening Componisten in Oorlogstijd (SFS)
21 februari Monteverdi-festival, 2 concerten georganiseerd door de SOGK ism Stichting Oude Muziek

Het Monteverdi-festival was de laatste grote publieksbijeenkomst in de synagoge voorafgaand aan de 1e lockdown.

- 27 februari Verhalencafé (SFS; De Klinker, Bibliotheek Winschoten), m.m.v. dr. Stefan van der Poel en De Verhalen van Groningen
- 3 maart Verhalencafé (SFS; Forum Groningen), m.m.v. Bertien Minco en De Verhalen van Groningen
- 11 maart Lezing PCOB Onstwedde (SFS; Onstwedde): kennismaking met het jodendom in Groningen.
- 1e lockdown*
- 22 juni Besloten bijeenkomst nav promotie dr. N.A. Kraft van Ermel (RUG/SFS).
- 28 juni Boekpresentatie *Priester in sjoel*, biografie van de Groningse priester-politicus, en oud-SFS-voorzitter Herman Verbeek (SFS)
- 5 juli Publiekslezing *Priester in sjoel* (SFS)
- 17 juli Opening Vrijheid met een Zwarte Rand (SFS)
- 19 augustus Themarondleidingen zomerexpositie (SFS)
- 13 september Lezing door Ruth Lipschits en Robert Mulder (SFS)
- 26 september Themarondleidingen zomerexpositie (SFS)
- 1 oktober Première 'Rosa: eine unsichtbare Frau' (SFS)
- 25 oktober Kijkdagen Ter Borg (expositie)
- 3 november
- 2e lockdown*
- 19 nov. World Press Photo (diverse activiteiten)
- 6 december
- 3e lockdown*

Bijlage C

Synagoge Groningen in de media 2020

RTV NOORD

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/748642/Kristallnachtherdenking-met-Gerdi-Verbeet-afgelast-door-strengere-coronaregels>

VRIJDAG 2 OKTOBER 2020, 17:15

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/748239/De-achtste-onderduiker-van-Binne-Roorda-We-hebben-Rosa-een-gezicht-gegeven>

DONDERDAG 1 OKTOBER 2020, 20:21

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/743094/Verbouwing-Synagoge-Groningen-begonnen>

DINSDAG 15 SEPTEMBER 2020, 22:28

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/724495/Synagoge-herdenkt-vrijheid-met-een-zwarte-rand>

ZATERDAG 18 JULI 2020, 16:22

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/717267/De-scheve-halve-maan-van-de-Folkingestraat-ligt-straks-weer-in-het-lood>

DONDERDAG 25 JUNI 2020, 15:52

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/221720/Oud-Kamervoorzitter-Gerdi-Verbeet-naar-Groningen-voor-Kristallnachtlesing>

DINSDAG 28 APRIL 2020, 23:54

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/218155/Burgemeester-bij-Holocaustherdenking-Schaam-me-dat-ambtenaren-meewerkten-aan-Jodendeportatie>

ZONDAG 26 JANUARI 2020, 18:35

<https://www.rtvnoord.nl/nieuws/217697/Deze-ESNS-optredens-kan-je-woensdag-gratis-bezoeken>

WOENSDAG 15 JANUARI 2020, 07:00

DAGBLAD VAN HET NOORDEN

'Een eerbetoon aan 119 Joodse Stadgers', 19-11-2020, p. 24

'Voor weinig geld een echte afgekeurde Wachtmeester, 04-11-2020, p. 2

'Kijken in synagoge, bieden op het web', 30-10-2020, p. 26

'Baden voor Joodse Stadgers in ere hersteld', 15-10-2020, p. 24

'Een betere weg naar het mikwe in de synagoge', 17-09-2020, p. 28

'Iraans eerbetoon aan Duitse Jodin en moedige Stadger', 16-09-2020, p. 22

'Ruth Lipschits-de Leeuwe becommentarieert foto's Robert Mulder over Joods leven in Groningen', 04-09-2020 (online)

'Donkere wolken boven de vrijheid', 15-07-2020, p. 24

'Het littekenweefsel van de stad Groningen', 30-05-2020, p. 32

'Elke dag een Gronings verzetsverhaal om thuis te lezen', 22-04-2020, p. 22

'Groningen stelt viering 75 jaar bevrijding uit', 19-03-2020, p. 22

'Het lief en leed van dwarsdenker Herman Verbeek', 13-03-2020, p. 26

'Eerbetoon aan 'Hollandse Nachtegaal' Julia Culp', 11-03-2020, p. 40

'Op zoek naar verhalen over het Joodse leven in de Gronings-Duitse grensstreek', 27-02-2020, p. 26

'In de huid van Ben Ali Libi', 29-01-2020, p. 22

'De schijnwerper op Joodse componisten en hun muziek', 28-01-2020, p. 22

'Verhalen vangen voor ze verdwijnen', 25-01-2020, p. 20

'We hebben allen hun namen nog', 23-01-2020, p. 30

'Groningen staat stil bij Holocaust', 23-01-2020, p. 24

'Groningen staat stil bij moord op de Joden in de Tweede Wereldoorlog', 17-01-2020, p. 32

'Holocaustmonument in synagoge', 09-01-2020, p. 26

'Eerbetoon aan een bescheiden vader', 06-01-2020, p. 16

OOG TV

<https://www.oogtv.nl/2020/11/ondanks-corona-toch-world-press-photo-in-synagoge/>

20 november 2020 17:00

<https://www.oogtv.nl/2020/11/de-folkingestraat-heeft-veel-te-bieden-als-je-maar-weet-waar-je-moet-kijken/>

16 november 2020 11:47

<https://www.oogtv.nl/2020/11/leerlingen-stadslyceum-herdenken-kristallnacht/>

2 november 2020 23:31

<https://www.oogtv.nl/2020/09/verbouwing-synagoge-van-start-gegaan/>

15 september 2020 21:45

<https://www.oogtv.nl/2020/07/expositie-over-het-joodse-leven-in-groningen-na-de-tweede-wereldoorlog/>

12 juli 2020 18:13

<https://www.oogtv.nl/2020/06/synagoge-groningen-opent-weer-de-deuren/>

2 juni 2020 14:11

<https://www.oogtv.nl/2020/01/groningse-holocaust-slachtoffers-herdacht-met-tijdelijk-monument-in-synagoge/>

22 januari 2020 21:56

GRONINGER GEZINSBODE

(digitale editie, tevens gedrukt gepubliceerd in de Groninger Gezinsbode en het Harener Weekblad)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1139412/musica-antiqua-nova-eert-oeuvre-groningse-nachtegaal-julia-culp-met-concert-30-personen.html> (04-12-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1137829/fotograaf-robert-mulder-neemt-initiatief-voor-naambordjes-voor-joodse-oorlogsslachtoffers-op-vloer-van-synagoge-in-groningen.html> (17-11-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1135095/brugklasleerlingen-werkman-stadslyceum-herdenken-kristallnacht-met-een-poster-vol-indrukwekkende-gedichten.html> (02-11-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1130914/world-press-photo-exhibition-in-groningen-gaat-gewoon-door-maar-corona-is-levensbedreigend-voor-organiserende-stichting-nonfiction-photo.html> (09-10-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1125901/verbouwing-moet-synagoge-in-groningen-in-staat-stellen-het-verhaal-van-joods-groningen-nog-beter-te-vertellen.html> (16-09-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1125901/verbouwing-moet-synagoge-in-groningen-in-staat-stellen-het-verhaal-van-joods-groningen-nog-beter-te-vertellen.html> (16-09-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1118556/rondleidingen-door-expositie-over-het-groningse-joodse-leven-na-de-bevrijding.html> (07-08-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1114723/vrijheid-met-een-zwarte-rand-in-synagoge-in-groningen-schetst-beeld-van-het-joodse-leven-na-de-bevrijding.html> (13-07-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1110537/eerste-exemplaar-biografie-groningse-priester-politicus-herman-verbeek-eindelijk-voor-max-van-den-berg.html> (22-06-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1085217/verhalencafe-in-winschoten-en-groningen-over-joodse-gemeenschap-in-de-duits-groningse-grensregio.html> (20-02-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1081142/mazzel-tof-smeris-maak-kennis-met-hebreeuws.html> (08-02-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1079447/basisscholieren-leren-over-joodse-stadgers.html> (28-01-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1072905/werk-van-wolthers-in-synagoge.html> (11-01-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1073747/groningse-band-vikings-in-tibet-wederom-met-synagogue-showcase.html> (11-01-2020)

<https://gezinsbode.nl/artikel/1074414/tijdelijk-holocaustmonument-daan-roosegaarde-in-synagoge-groningen.html> (08-01-2020)

OVERIG

'Synagoge Folkingestraat: een huis van leven', Inge Basteleur, Groninger Kerken, dec. 2020, p. 146-147.

'Respect voor ruimte en religie', Geert Volders, Jagdaf, sept. 2020, p. 28-29.

'Een jampotje vol herinneringen', Renske van Donk en Audrey Takens, juni 2020, p. 23-25.

'Synagoge Groningen: beleven, ontdekken en leren', Erfgoed-nieuws 20-05-2020, p 5-6.
<https://erfgoedpartners.nl/wp-content/uploads/2020/02/Erfgoed-nieuws-05-2020.pdf>

'Almira zoet met ranjadopje', Telegraaf, 18-04-2020, p. 10.

'Met feestelijke, jazzy muziek biedt de Groningse synagoge tegenwicht tegen al het lelijke', Frank Hettinga, Trouw, 14-02-2020, p. 14-15

NOS-Holocaustherdenking, 27-01-2020, Ron van Hasselt werd geïnterviewd vanuit de Folkingestraat Synagoge.

Diverse cultuurtips in het Nieuw Israëlietisch Weekblad.

Bijlage D

Samenstelling bestuur en management SFS

Op 31 december 2020 bestond het bestuur van SFS uit:

Gaby Poell (voorzitter)
Bert Jan Flim (secretaris)
Jan Dijksterhuis (penningmeester)
René Grünwald (lid)
Ilana Malingré (lid)
George Welling (lid)

Het bezoldigde personeel van SFS bestond uit:

Geert Volders - Algemeen Manager
Marcel Wichgers - Medewerker Educatie, Communicatie & Programmering
Marcel Roemeling - Schoonmaak

Floormanagers (vrijwillige medewerkers):

De floormanagers verzorgen de openstelling van de synagoge.

Mirjam Glasbeek, Feike Laffeber, Frans Nuninga, Carel Pool, Anneke van Turenhout, Jan Visser en Chris van Wierst.